

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף קלט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

חתי מתנת הבן כוללת פירות המחבורים

בלשון המשנה מבואר שאם הניח האב מחובר לקרקע יקבלם המקבל את המתנה ולא היורשים. ביאר עולא, שזה באופן שמקבל המתנה הוא בנו, ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ומקנה לו את הפירות המחבורים ביחד עם הקרקע. הש"ך (ח"מ רנז, ב) הוכיח מלשון הרשב"ם לפנינו (קלת, ב ד"ה האב) שדווקא אם תלושים הפירות לגמרי דינם להינתן ליורשים, ומחבורים לבן. אולם אם הפירות עומדים להיבצר לא אומרים שהם כבצורים דמי ונשארים אצל הבן המקבל מתנה. מאידך בשו"ע (רנז, א) נמשך אחר לשון הרמב"ם (זכיה ומתנה יב, יג) שאף העומדים להיבצר דינם כתלושים ממש ויקבלום היורשים. ועיי"ש.

זהירות בלבוש

אמר רבא, גדול האחים (ועי' להלן במאירי בב"ק שלא דווקא גדול בגיל, אלא כל שנשמעים על פיו) יכול ליטול מתפוסת הבית בגדים נאים שיש בזה תועלת ליתומים, אולם אם הוא אדם בטל אינו נוטל למרות שהיה צד לומר שנה לאחים שיקח בגדים ולא ילך בצורה מבזוה. כך עולה מתוך ביאורו של הרשב"ם. עוד הוסיף הרשב"ם שכל הנידון הוא בדיעבד אך לכתחילה אין להוציא מהירושה לצורך כך. אמנם הרא"ש הביא שיטת רבינו שמעון שמותר לכתחילה לאח להוציא לצורך בגדיו כאשר מתעסק בכספים לצורך כולם.

בתוס' רי"ד שכל מה שנזכר בלשון הש"ס בדיעבד, זה לומר שאם לא מתעסק בכספים לצורך האחים או שהוא יושב בטל וכו' צריך להחזיר את הבגדים לתפוסת הבית, אולם אם פועל למען האחים מותר לו לכתחילה לקחת את ההוצאות של הבגדים מירושה.

בשיטת"ק הביא ביאור בשם שיטה לא נודעת למי, שאמרו בגמ' שבסתם מוציא האח על בגדיו, אולם "שרכא" לא, והכוונה שרכא - בגדי משי יקרים. זה לא התירו לו, וע"ז שאלו פשיטא וכו'.

בתוספות בבא קמא (יא, ב ד"ה בגדול; וכן שם ברשב"א) מבואר שבסתמא האחים מעוניינים שהאח הגדול ילבש בגדים נאים וישמעו דבריו וכו', אולם אם מוחים הרשות בידם.

וכתב המאירי (שם) ופעמים שאף מה שעליהם אין שמין והוא בגדול אחים שעומד להם במקום אב ונוח להם שיתכבד במלבושים נאים כדי שיהא נשמע בין הנכבדים. ולא סוף דבר גדול בשנים אלא כל שעסקי הבית נעשים על ידו ומה שאמרו בפרק יש נוחלין אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים כבר פרשה שם באדם בטל שאינו יודע בטיב משא ומתן או שאינו רוצה להתעסק ומ"מ בכלם כל שהאחרים מוחין בכך בשעת עשייתן ודאי שמין.

ואמנם עי' שם בשיטת"ק שהביא בין הדברים, שדווקא בגדים של אח מסויים יש לדון אם שאר האחים מחלו או לא, אולם בגדים של בני הבית הנשים והילדים זה כבודה של המשפחה שיהיו מכובדים ולא יהיו מבוזים ואף אם הוציאו מחלו זה לזה.

וכדברי המאירי שלא רק אח גדול, למדנו ביותר בדברי הגמ' בגיטין (נב, ב) שאף דינו של אפוטרופוס כך שמוציא על בגדיו, וכך אמרו שם "עמרם צבעא אפוטרופא דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דרב נחמן אמרי ליה קא לביש ומכסי מיתמי אמר להו כי היכי דלישתמען מיליה". וביאר רש"י שזה צורך היתומים שהוא נראה כאדם חשוב.

עד עתה למדנו את החלק ההלכתי המובא בגמ' ובדברי הראשונים לגבי מחילת האחים בלבוש של האח. אולם שמענו מכאן את הזהירות בלבוש הולם וזהיר, מצד אחד שיהיו נשמעים דבריו ושלא יראה כאדם פשוט ובטל, ובגדיו הנאותים של האדם מלמדים או יוצרים חשיבות, ומצד שני אין ללבוש בגדי משי שהם בזבוז מיותר. והדברים מבוארים באר היטב בראשונים בכמה סוגיות.

בגמ' בעירובין (פו, א) האריכו לבאר את מידת עושרו של "בוניס". אמר רבי שיוודעו לאביו של בוניס, שכאשר בנו מגיע לרבי, לא יבא בבגדים שאינם מכובדים, אלא יתחדר בבגדים הנאים לו. וכאן צריך להשכיל, מדוע אמר רבי שיתחדר בבגדים? מדוע רבין נתן מקום להיזרזר? האם חז"ל כביכול לא חסו על מידת הענווה והצניעות?

אומר המאירי, רבי אמר לו שמתוך בגדי האדם ניכר מה הוא ומה טיבעו, כאשר מגיע למקום שלא מכירים אותו צריך ללבוש בגדים שיכירוהו. וכאן שידעו שהוא עשיר. מוסיף המאירי לא רק זו, אלא מתוך שאדם לובש בגדים נאים, נקיים ומסודרים, יתעורר ליבו לנקות ולזכך נפשו לנקות גופו ולקדש מעשיו לעובדת הבורא.

היעב"ץ (בהק' לסיפור היעב"ץ) כתב שבבניינים היה רגיל ללבוש בגדים פשוטים, כדי לא לעורר דעת הבריות וכדי שלא יקנאו בו. אמר לו רבי, הנהגה זו נכונה וטובה. אולם כאשר אתה מגיע אלי, אין חשש שאני יקנא בך, שהרי הקב"ה נתן אף לי עושר א"כ אלי תוכל לבא אף בבגדי עשירים.

למדנו מהנ"ל, של פעמים שמותר ורצוי להתחדר בבגדים, באופן שצריך שיכבדוהו לצורך דבר מסויים. כאשר רוצה לעורר ליבו לעבודת ד'. וכפי העולה

מדברי היעב"ץ, שתמיד יש סיבה שלא ללבוש בגדים נאים, אולם אם אין חשש קינאה, א"כ צריך להשתמש במה שחננו ד'.

מאידך, המהרש"א בחידושי אגדות (שבת קיט, ב) מעורר על ירידת הדורות ובדברים שנשכחים בהם בני אדם בענייני בין אדם לחברו, ובין אדם למקום. ובין דבריו מביא שהרוצה להנהיג בעצמו עשירות בבגדים שלא כפי מעלתו וכו', הרי זה יכול לבא לידי גזל הבריות. ועיי"ש.

סיכום הדף

נושא: אב שנתן מתנה. ירושת קטנים וגדולים, בינים ובנות.

אף אם כתב האב את נכסיו ונתנם במתנה, כל זמן שיש בידו פירות תלושים יכול לתת לכל מי שירצה, ומה שנשאר תלוש שייך ליורשים. **מלשון המשנה מבואר** שאם הניח האב מחובר לקרקע יקבלם המקבל את המתנה ולא היורשים. **ביאר עולא**, שזה באופן שמקבל המתנה הוא בנו, ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ומקנה לו את הפירות המחבורים ביחד עם הקרקע, **משא"כ** באופן שהבן מוכר את הנכסים בחיי האב, ומקבל הלוקח אחר הקרקע אחר מיתת האב, מבואר שמקבל קרקע גיריזא, אך אם האב שמת **והניח בינים גדולים וקטנים**, הקטנים זקוקים למזון רב יותר מהגדולים והגדולים זקוקים למלבושים יותר מהקטנים. **כופים** אחד את השני שלא לקחת מתפוסת הבית, אלא חולקים וניזונים ומתלבשים מחלקיהם.

אומרת המשנה (כפי ביאורו של רב יהודה בגמ'), אם הוציאו הגדולים הוצאות חתונתם מתפוסת הבית, אף הקטנים יוציאו. **אולם אם נישאו הגדולים בחיי האב**, אין יכולים הקטנים לומר שיקחו מהירושה כפי ההוצאות שהוציא האב לחתן את בניו הגדולים. **ההלכות הנזכרות נוהגות אף בבנות**, אם השאיר בנות גדולות וקטנות, חולקים ואח"כ ניזונות ומתלבשות. וכן לגבי נישואים, נוטלים הגדולות והקטנות מהירושה, אך אם נישאו הגדולות בחיי האב, מה שנתן להם האב נתן, ואין הקטנות מוציאות מהירושה. **ויש חומרה שנוהגת בבנות** כאשר השאיר האב בנים ובנות, הבנות כן נוטלות מזונות מתפוסת הבית. אולם אם השאיר בנות ובנות כאמור חולקים ואח"כ ניזונות.

אמר רבא, גדול האחים יכול ליטול מתפוסת הבית בגדים נאים שיש בזה תועלת ליתומים, **אולם אם הוא אדם בטל** אינו נוטל למרות שהיה צד לומר שנה לאחים שיקח בגדים ולא ילך בצורה מבזוה.

שאל אבהו בר גביא את רבא, אשה שלושה במלווה בע"פ בעודה פנויה, כאשר נישאת הכניסה נכסים לבעלה, אם דנו את **הבעל כיורש** הרי יורש משלם אף מלוה ע"פ, אם דנו את **הבעל כלוקח** אין טורפים מלקוחות על מלוה ע"פ. **אמר רבא**, למדנו במשנה "נישאו גדולות וישאו קטנות" כלומר אם נטלו הגדולות את נכסי הירושה ונתנו לבעליהן, מוציאים מהם הקטנות לצורכם, **מבואר** שדינו של בעל כיורש ולא כלוקח, שהרי אם היה כלוקח לא יכלו להוציא ממנו. **מבואר הגמ'**, שכונות דברי המשנה שאם נישאו הגדולות ונטלו הוצאות נישואים מתפוסת הבית גם הקטנות נוטלות מתפוסת הבית. **ואמנם למד רבי חייא ברבייתא**, שאם הכניסו הגדולות לבעל קטנות מוציאות, ומבואר שדינו של בעל כלוקח. **מבוארת הגמ'** לצורך הבנות הקטנות זה דומה למלוה בשטר כיון שיש לזה קול, **ואין להוכיח** שבעל דינו כיורש.

אמר ר"פ לרבא, האם דינו של הבעל לא נפסק להלכה בדברי רבין שכתב באגרת, מת שהשאיר אשה ובת, האשה ניזונת מהנכסים שהרי התחייב לה בכתובה, **אם נישאה הבת** והכניסה לבעלה את הנכסים האלמנה ניזונת מאותם נכסים. ואם מתה הבת **אמר רב יהודה בן אחותו של רבי יוסי ברבי חנינא** שהיה כמעשה הנזכר ופסקו חכמים שהאלמנה ניזונת, **בהכרח** דינו של בעל כיורש ולא כלוקח.

שאל אביי, מה חידושו של רבין הרי למדנו במשנה במסכת בכורות שירושת בכור וירושת בנה מאשתו, אינם חוזרים ביובל. **אמר רבא**, ואף לאחר הפסק שאמר רבין שבעל דינו דינו כלוקח היה חוזר ביובל. **אמר רבא**, ואף לאחר הפסק שאמר רבין שבעל דינו כיורש, אולם אמר רבי יוסי ברבי חנינא שתוקנו באשוא שאם מכרה האשה נכסי מלוג בחיי בעלה, ומתה האשה, מוציא הבעל מיד לקוחות, **ואם הוא יורש** לא זוכה אלא במה שהשאיר המורש ואינו מוציא מלקוחות.

ביאר רב אשי, רבנן תיקנו בו שיהיה כיורש ויהיה כלוקח, ובכל מקום כפי טובתו. **לגבי חזרה ביובל** אמרו שהוא יורש **לגבי נכסי מלוג** אמרו שהוא כלוקח. אולם מחמת הפסדה של האלמנה תיקנו שתהיה **האלמנה ניזונת** מהנכסים ועשו את הבעל כיורש למרות שמפסיד בכך. **ואמנם אם מכרה האשה נכסי מלוג** יש הפסד ללקוחות כאשר תיקנו שבעל הוא כלוקח, **מבוארת הגמ'** שהלקוחות תיקנו לעצמם כאשר קנו נכסים מאשה הנמצאת תחת בעלה.

הדף עלפרק "יש נוחלין"

פרק "מי שמת"

מת שהשאיר בנים ובנות, אם הנכסים **מרובים** בינים חולקים בניהם את הירושה, ומוציאים לבנות מזונות (עי' רשב"ם ותוספות) מתפוסת הבית. אם **הנכסים מועטים**, הבנות מקבלים מזונות והבנים מחזירים על הפתחים. **תמה אדמו**ן הרי יטען הבן בעבור שאני זכר שפדתי, **אמר רשב"ג** רואה אני את דברי אדמון.

אמר רב יהודה בשם רב, הגדרת **נכסים מרובים**: שיעור נכסים מרובים: שיש בו כדי לזון את הבנים והבנות יב' חודש. **כאשר נאמרה ההלכה לפני שמואל**, אמר שהלכה זו היא בשם רבן גמליאל ברבי, אולם **לדעת חכמים** שיעור נכסים מרובים הוא כדי שיוזנו הבנות והבנות עד שיתבררו אינו גיל יב'. **וכשיטה זו למדו**, רבין בשם ר"י, או רב רב בר חנה בשם ר"י. ואם אין כשיעור נכסים מרובים, **ביאר רבא** שמוציאים את מזון הבנות עד שיבגרו, ואת השאר חולקים הבנים. (ותמחו הראשונים א"כ מה ההבדל בין נכסים מרובים למועטים, אם מוציאים לבנות ואח"כ חולקים. ועיי"ן).